

Ministerstvo školstva Slovenskej republiky

UČEBNÉ OSNOVY
pre SOŠ a študijné odbory SOU
štvorročné štúdium

CHÉMIA

**Schválilo Ministerstvo školstva Slovenskej republiky dňa 28. júla 2005 pod číslom
CD-2005–17803/22736-1:092 s platnosťou od 1. septembra 2005 začínajúc 1. ročníkom.**

Cieľom učebného predmetu chémia v SOŠ a študijných odboroch SOU je rozšíriť a prehĺbiť vedomosti žiakov zo základnej školy a formovať ich chemické myslenie. Pritom je potrebné dbať, aby v obsahu učebného predmetu boli žiaci upozorňovaní na fakty, ktoré sa prakticky využívajú v danom odbore. Žiaci by mali pritom nadobudnúť presvedčenie o užitočnosti teoretických poznatkov a praktických zručností v aktívnej učebnej činnosti. Žiakov je potrebné presvedčiť, že chemické poznanie má význam pre ich osobnostný rast, nielen z hľadiska konkrétneho praktického obsahu, ale aj odhaľovania všeobecných princípov.

Cieľové vedomosti sú:

- základné predstavy o štruktúre a problematike chémie ako vedy,
- základné chemické pojmy, symboly a názvy, aby v prípade ďalšieho štúdia nemali problémy s orientáciou v odbornej literatúre týkajúcej sa chémie,
- základné predstavy o štruktúre látok, ich stavebných časticiach a vzťahoch medzi štruktúrou a vlastnosťami látok,
- základné charakteristiky chemického deja a najrozšírenejších typov chemických reakcií,
- prehľad o vlastnostiach a použití látok uplatňujúcich sa v odbore štúdia,
- zásady bezpečnosti a hygieny v chemickom laboratóriu, zásady presnej práce a trpezlivosť pri vykonávaní chemických pokusov,
- zásady aktívnej tvorby a ochrany životného prostredia.

Cieľové zručnosti sú:

- porozumieť chemickej symbolike a názvosloviu, vedieť ich používať,
- vedieť sa orientovať v periodickej sústave prvkov,
- zvládnuť základné laboratórne techniky, uskutočňovať samostatné jednoduché laboratórne cvičenia podľa písomných návodov, vrátane potrebných výpočtov, interpretácie výsledkov a vypracovania záznamu o práci,
- vedieť uplatňovať vybrané chemické poznatky v ostatných prírodovedných predmetoch a odbornej zložke vzdelávania,
- vedieť riešiť jednoduché problémové situácie v oblasti nielen chémie ale aj prírodných vied a získavať potrebné informácie k ich správne riešeniu (dokázať s pomocou učiteľa najst prípadnú chybu),
- aktívne ovládať základné postupy bezpečnej práce s chemickými látkami, vedieť poskytnúť najnutnejšiu prvú pomoc pri poleptaní kyselinou, alebo zásadou,
- poznať využitie bežných látok v priemysle, poľnohospodárstve a každodennom živote a ich vplyv na zdravie človeka a životné prostredie,
- aplikovať získané poznatky v odbornej zložke vzdelávania, v praktickom živote a odbornej praxi.

OBSAH

Obsah učebného predmetu chémia v SOŠ a študijných odboroch SOU nadväzuje na učivo chémie základnej školy, rozvíja ho, rozširuje a prehľbuje. Tematické okruhy sú vnútorne inovované z hľadiska poňatia a členenia a obsahovo zostavené z učiva základného, výberového a laboratórnych cvičení.

I. Základné učivo	minimálne 40 hodín
II. Výberové učivo	maximálne 20 hodín
<u>III. Laboratórne cvičenia</u>	<u>minimálne 6 hodín</u>
Spolu	66 hodín

K základnému učivu je možné doplniť maximálne 20 hodín z tém výberového učiva podľa zamerania a potrieb daného študijného odboru a minimálne 6 hodín laboratórnych cvičení.

Pre vyučovanie chémie s dotáciou 2 hodiny týždenne tvorí základné učivo spolu s výberovým učivom a s laboratórnymi prácami 66 hodín za celé štúdium.

Školy, ktoré majú vyššiu dotáciu hodín ako dve hodiny týždenne, si zvolia okruhy výberového učiva na doplnenie hodín podľa zamerania a potrieb daného študijného odboru.

I. ZÁKLADNÉ UČIVO je určené pre všetky SOŠ a študijné odbory SOU, v ktorých sa vyučuje chémia ako všeobecnovzdelávací predmet. Obsah a ciele základného učiva sú postavené na základnú dvojhodinovú dotáciu týždenne za celé štúdium. V rámci základného učiva si žiaci zopakujú, čiastočne prehľbia a rozšíria poznatky o základných chemických pojmoch, javoch a zákonitostiach zo všeobecnej chémie, ktoré tvoria teoretický základ predmetu.

II. VÝBEROVÉ UČIVO je po obsahovej stránke tvorené učivom z ďalších chemických disciplín, ako aj učivom aplikujúcim chemické poznatky do rôznych oblastí bežného života. Pri voľbe výberového učiva sa rešpektujú najmä potreby študijného odboru a obsah odbornej zložky vzdelania. Aj školy s dvojhodinovou dotáciou majú možnosť vybrať si z navrhovaných okruhov výberového učiva, resp. môžu prehľbovať základné učivo. Výber príslušného okruhu učiva schváli na návrh vyučujúceho chémie príslušná predmetová komisia školy. Po jeho schválení sa vybraný okruh stáva záväzným a súčasne aj základným učivom pre daný študijný odbor.

III. LABORATÓRNE CVIČENIA sú súčasťou učebných osnov ako odporúčané cvičenia. Počet cvičení, pri ktorých sa triedy delia na skupiny podľa príslušných predpisov, vyplýva z učebných plánov jednotlivých študijných odborov. Cvičenia odporúčame realizovať najmä formou žiackych laboratórnych prác. Laboratórne cvičenia si učiteľ vyberá a zaraďuje do vyučovacích hodín s tým, že trieda sa v zmysle platných smerníc na hodinách delí na skupiny.

I. ZÁKLADNÉ UČIVO

1.	ÚVOD DO ŠTÚDIA CHÉMIE	1
2.	ATÓMY A CHEMICKÉ PRVKY	5
3.	PERIODICKÝ ZÁKON A PERIODICKÁ SÚSTAVA PRVKOV	2
4.	CHEMICKÉ VÄZBY, MOLEKULY, CHEMICKÉ ZLÚČENINY	5
5.	NÁZVY A VZORCE ANORGANICKÝCH ZLÚČENÍN	7
6.	ZMESI A ROZTOKY	7
7.	CHEMICKÉ REAKCIE I	5
8.	<u>CHEMICKÉ REAKCIE II</u>	<u>8</u>

Spolu **40**

II. VÝBEROVÉ UČIVO

V.1	ANORGANICKÁ CHÉMIA – NEKOVY	10
V.2	ANORGANICKÁ CHÉMIA – KOVY	10
V.3	ZÁKLADY ORGANICKEJ CHÉMIE	8
V.4	UHLĽOVODÍKY A ICH ZDROJE	8
V.5	DERIVÁTY UHLĽOVODÍKOV	10
V.6	MAKROMOLEKULOVÉ LÁTKY	8
V.7	HETEROCYKlickÉ ZLÚČENINY	2
V.8	PRÍRODNÉ LÁTKY	10
V.9	ZÁKLADY BIOCHÉMIE	6
V.10	CHÉMIA BEŽNÉHO ŽIVOTA A CHEMICKÝ PRIEMYSEL	8

III. LABORATÓRNE CVIČENIA **20**

Počty vyučovacích hodín pri jednotlivých tematických celkoch sú len orientačné, reálne počty hodín sú v kompetencii učiteľa, resp. predmetovej komisie. V kompetencii učiteľa (predmetovej komisie) je aj možnosť uskutočniť zmeny v usporiadaní učiva a jeho zaradení do ročníkov.

Výber tém cvičení uskutoční predmetová komisia chémie podľa podmienok školy, jej technického vybavenia a potrieb príslušného študijného odboru. Učiteľ so žiakmi môže uskutočniť aj také cvičenia, pri ktorých použije pomôcky z bežného života, ktoré nie sú finančne náročné.

I. ZÁKLADNÉ UČIVO - VŠEOBECNÁ CHÉMIA

1. ÚVOD DO ŠTÚDIA CHÉMIE

Ciele

- chápať spoločensky a hospodársky význam chémie ako prírodnej vedy
- poznať základné chemické disciplíny
- poznať a rozumieť pojmu chemická látka (chemické individuum)

Obsah

Predmet chémie, chémia ako prírodná veda, spoločenský a hospodársky význam chémie. Základné chemické disciplíny.

2. ATÓMY A CHEMICKÉ PRVKY

Ciele

- poznať časticové zloženie látok
- opísať zloženie atómu
- poznať význam pojmov „protónové číslo, nukleónové číslo, izotop, rádioaktivita
- vysvetliť pojem jadrová reakcia, rádioaktivita
- poznať možnosti využitia a zneužitia jadrovej energie a rádioaktívneho žiarenia
- vysvetliť predstavu elektrónového obalu atómu
- vedieť vysvetliť súvislosť chemických vlastností látok a ich elektrónovej štruktúry
- poznať názvy a značky vybraných prvkov

Obsah

Zloženie a štruktúra atómov.

Protónové číslo, nukleónové číslo.

Izotopy, rádioaktivita.

Elektrónový obal atómu.

Orbitály.

Názvoslovie chemických prvkov.

3. PERIODICKÝ ZÁKON A PERIODICKÁ SÚSTAVA PRVKOV (PSP)

Ciele

- rozumieť a ovládať periodický zákon
- opísať (polodlhú) periodickú tabuľku prvkov (PTP)
- poznať triviálne názvy skupín prvkov
- ovládať stavbu atómov konkrétnych prvkov
- vysvetliť vzťah medzi štruktúrou obalu atómov a umiestnením prvkov v PSP
- vedieť sa orientovať a používať MFCH tabuľky

Obsah

Periodický zákon.

Periodická sústava chemických prvkov (PSP).

Umiestnenie prvkov v PTP, ich vlastnosti a valenčné elektróny.

4. CHEMICKÉ VÄZBY, MOLEKULY, CHEMICKÉ ZLÚČENINY

Ciele

- rozumieť a vedieť používať pojmy: chemický prvok, chemická zlúčenina, atóm, molekula, anión, kation, chemická látka, elektronegativita
- analyzovať vzťahy: látka – prvok - zlúčenina
- vysvetliť vznik chemickej väzby

Obsah

Vznik chemickej väzby, príčiny vzniku chemických väzieb, elektronegativita.

Typy chemických väzieb.

Kovalentná väzba, (nepolárna väzba, polárna väzba, koordinačná väzba).

Iónová väzba.

5. NÁZVY A VZORCE ANORGANICKÝCH ZLÚČENÍN

Ciele

- definovať oxidačné číslo
- aplikovať pravidlá pre určovanie oxidačných čísel atómov v molekulách prvkov a zlúčenín
- rozlíšiť oxidačné číslo, nábojové číslo, väzbovosť a ich používanie
- aplikovať tvorbu vzorcov a názvov anorganických zlúčenín

Obsah

Oxidačné číslo.

Názvy a vzorce dvojprvkových zlúčenín (oxidy, bezkyslíkaté kyseliny).

Názvy a vzorce trojprvkových zlúčenín (kyslíkaté kyseliny - oxokyseliny, hydroxidy).

Názvy a vzorce solí, hydrogensolí a hydrátov solí.

6. ZMESI A ROZTOKY

Ciele

- poznať pojmy: chemická látka, zmes (homogénna, heterogénna), zložky zmesi
- rozlíšiť a porovnať zmes a chemickú látku
- zvoliť správnu techniku oddeľovania zložiek zmesi
- poznať zloženie vzduchu
- vysvetliť význam, použitie, druhy a úpravu vody
- ovládať a rozumieť pojmu roztok
- chápať a používať rozpustnosť látok
- pripraviť roztok určitého zloženia
- vypočítať molovú hmotnosť prvkov a zlúčenín
- riešiť úmerou alebo vzorcom výpočty rôznych spôsobov vyjadrovania zloženia roztokov, zmiešavania a zriedovania roztokov (hmotnostný zlomok, hmotnostné percentá, látková koncentrácia)

Obsah

Zmesi, zloženie zmesí, heterogénne a homogénne zmesi, roztoky, rozpustnosť látok. Voda, vzduch.

Molová hmotnosť, relatívna atómová hmotnosť.

Zloženie roztokov – hmotnostný zlomok $w(A)$; látková koncentrácia $c(A)$, kde A je rozpustená látka

Výpočty na prípravu roztokov.

Krížové pravidlo.

7. CHEMICKÉ REAKCIE I

Ciele

- chápať význam pojmov: chemická reakcia (chemický dej), reaktanty, produkty chemickej reakcie, chemická rovnica, zákon zachovania hmotnosti
- vedieť zapísať jednoduché chemické reakcie chemickými rovnicami
- vedieť klasifikovať chemické reakcie (protolytické, redoxné, komplexotvorné, zrážacie)
- poznať význam pojmov „exotermická a endotermická reakcia“
- poznať význam pojmu „rýchlosť chemickej reakcie“
- rozlišovať vplyvy pôsobiace na rýchlosť chemickej reakcie
- poznať význam pojmu „chemická rovnováha – rovnovážny stav“

Obsah

Zápisy chemických reakcií chemickými rovnicami.

Exotermické a endotermické reakcie, termochémia.

Rýchlosť chemických reakcií, vplyvy pôsobiace na rýchlosť.

Chemická rovnováha, vplyv faktorov ovplyvňujúcich chemickú rovnováhu.

8. CHEMICKÉ REAKCIE II

Ciele

- chápať a vysvetliť pojmy oxidácia a redukcia, oxidovadlo a redukovadlo
- aplikovať pravidlá výpočtu koeficientov v chemických rovniach
- poznať praktické využitie redoxných dejov a ich význam pre hospodárstvo
- charakterizovať protolytické reakcie
- vedieť rozlišovať látky z hľadiska Brönstedovej teórie kyselín a zásad (na základe ich disociácie)
- vysvetliť autoprotolýzu vody a zavedenie pH, indikátory
- vedieť zapísať rovnicu neutralizácie
- vysvetliť hydrolýzu jednoduchých látok

Obsah

Redoxné reakcie, oxidácia, redukcia, oxidovadlo, redukovadlo.

Určenie stechiometrických koeficientov v redoxných rovniach. Praktické využitie redoxných dejov, príklady redoxných reakcií, elektrolýza.

Protolytické reakcie, Brönstedova teória kyselín a zásad.

Autoprotolýza vody, pH.

Neutralizácia, hydrolýza.

II. VÝBEROVÉ UČIVO

V.1 ANORGANICKÁ CHÉMIA - NEKOVY

Ciele

- poznať výskyt, vlastnosti, výrobu, použitie prvkov (vodík, kyslík, ozón, síra, uhlík, dusík, halogény)
- poznať vlastnosti, výrobu a použitie kyseliny sírovej a kyseliny chlorovodíkovej
- poznať vlastnosti, výskyt a výrobu chloridu sodného, uhličitanov, dusičnanov a priemyselných hnojív, ako aj ich vplyv na životné prostredie
- opísať vlastnosti a použitie najznámejších stavebných spojív

Obsah

Vlastnosti, výskyt, výroba, použitie niektorých prvkov, ich dôležité zlúčeniny, vplyv niektorých prvkov a ich zlúčenín na životné prostredie.

Vodík, kyslík, ozón.

Síra, kyselina sírová.

Uhlík, uhličitan.

Dusík, dusičnany, priemyselné hnojivá a ich vplyv na životné prostredie.

Halogény, kyselina chlorovodíková, chlorid sodný.

V.2 ANORGANICKÁ CHÉMIA - KOVY

Ciele

- poznať niektoré významné kovy, ich všeobecné vlastnosti a opísať kovovú väzbu
- overiť jednoduchými pokusmi vlastnosti kovov
- opísať koróziu ako chemický dej, dôsledky korózie a ochranu kovov pred koróziou
- opísať základné princípy výroby kovov (termicky, elektrochemicky)
- poznať vlastnosti, význam a použitie dôležitých kovov a zliatin

Obsah

Všeobecné poznatky o kovoch, kovová väzba, vlastnosti kovov, korózia kovov, výroba kovov. Prehľad vlastností, výroby, použitia dôležitých kovových prvkov – Na, K, Ca, Al, Sn, Pb, Fe, Cu, Ag, Au.

Zliatiny – vlastnosti, význam, použitie niektorých zliatin v praxi.

V.3 ZÁKLADY ORGANICKEJ CHÉMIE

Ciele

- chápať spoločenský a hospodársky význam organickej chémie
- rozlíšiť organické a anorganické zlúčeniny.
- vedieť charakterizovať organické zlúčeniny z hľadiska zloženia a štruktúry
- ovládať základné princípy názvoslovia organickej chémie
- vedieť charakterizovať 4 základné typy reakcií organických zlúčenín – substitúcia, adícia, eliminácia, prešmyk.

Obsah

Organická chémia – miesto v systéme vied, charakteristika organických zlúčenín.

Väzbovosť atómu uhlíka a typy väzieb v organických zlúčeninách.

Základné princípy názvoslovia organických zlúčenín.
Chemické reakcie organických zlúčenín - substitúcia, adícia, eliminácia, prešmyk.

V.4 UHL'OVODÍKY A ICH ZDROJE

Ciele

- rozlíšiť uhľovodíky podľa typu reťazca a typu väzby
- poznať charakteristiku, základy názvoslovia a vlastnosti alkánov, alkénov, akadiénov a alkínov
- poznať vlastnosti a použitie dôležitých uhľovodíkov
- opísať spôsob väzby v benzéne
- poznať charakteristiku, základy názvoslovia, vlastnosti a použitie arénov
- vymenovať a charakterizovať surovinové zdroje uhľovodíkov (ropa, uhlie, zemný plyn) uviesť význam a využitie prírodných zdrojov uhľovodíkov ako zdroja energie
- vymenovať riziká používania prírodných zdrojov uhľovodíkov
- popísať princíp priemyselného spracovania ropy.

Obsah

Klasifikácia uhľovodíkov.

Alkány, alkény, akadiény, akíny – charakteristika, názvoslovie, vlastnosti. Dôležité alkány, alkény, butadién, acetylén – vlastnosti, použitie (výroba).

Arény – aromatický charakter, vlastnosti, rozdelenie, názvoslovie. Dôležité arény – použitie a vlastnosti.

Prírodné zdroje uhľovodíkov – ropa, zemný plyn, uhlie, spôsoby spracovania.

V.5 DERIVÁTY UHL'OVODÍKOV

Ciele

- definovať deriváty uhľovodíkov a poznať základy ich názvoslovia
- vedieť rozdeliť deriváty uhľovodíkov podľa charakteristickej skupiny
- opísať vlastnosti, prípravu, a použitie halogénderivátov
- vedieť vysvetliť vplyv freónov na životné prostredie
- poznať vlastnosti a použitie amínov a toluénu, zneužívanie prchavých látok
- vysvetliť rozdiel medzi alkoholmi a fenolmi, vedieť ich rozdelenie, vlastnosti, prípravu a použitie, fyziologické účinky alkoholu
- opísať vlastnosti, prípravu a použitie aldehydov a ketónov
- vysvetliť vlastnosti, prípravu a použitie karboxylových kyselín
- rozlíšiť na základe vzorca funkčné a substitučné deriváty karboxylových kyselín a vysvetliť ich vlastnosti

Obsah

Rozdelenie a charakteristika derivátov uhľovodíkov.

Halogénderiváty – vlastnosti, príprava, použitie.

Amíny – vlastnosti a použitie.

Alkoholy a fenoly – rozdelenie, vlastnosti, príprava, použitie.

Aldehydy a ketóny – vlastnosti, použitie.

Karboxylové kyseliny - vlastnosti, použitie.

Funkčné a substitučné deriváty karboxylových kyselín – rozdelenie, najdôležitejšie deriváty (soli, estery, hydroxykyseliny, aminokyseliny).

V.6 MAKROMOLEKULOVÉ LÁTKY

Ciele

- vysvetliť pojem makromolekulové látky a uviesť príklady makromolekulových látok
- poznať význam pojmov monomér, polymér, polymerizácia, polykondenzácia, polyadícia
- vedieť rozdeliť plasty podľa správania sa pri zahrievaní
- poznať všeobecné vlastnosti, význam a použitie plastov
- poznať a uvedomovať si negatívny vplyv plastov na životné prostredie

Obsah

Makromolekulové látky - základné pojmy, klasifikácia polymérov, zloženie, štruktúra a všeobecné vlastnosti polymérov.

Polymerizácia – plasty pripravené polymerizáciou.

Polykondenzácia – plasty pripravené polykondenzáciou.

Polyadícia – plasty pripravené polyadíciou.

Význam a použitie plastov, likvidácia odpadu z plastov a životné prostredie. Silikóny.

V.7 HETEROCYKLICKÉ ZLÚČENINY

Ciele

- charakterizovať heterocyklické zlúčeniny
- vysvetliť význam pojmu heteroatóm
- poznať kritériá rozdelenia heterocyklických zlúčenín
- poznať význam a výskyt heterocyklických zlúčenín najmä v biologicky významných látkach (pyrol, pyridín, purín)

Obsah

Heterocyklické zlúčeniny - vlastnosti a rozdelenie.

Pyrol, pyridín, purín – význam, výskyt, stavebné zložky biologicky významných látok.

V.8 PRÍRODNÉ LÁTKY

Ciele

- poznať základné zloženie živých organizmov a chemické znaky živých sústav
- porovnať zloženie, vlastnosti a klasifikáciu lipidov
- opísať zloženie, vlastnosti, klasifikáciu a biologický význam sacharidov
- opísať zloženie, vlastnosti, klasifikáciu a biologický význam bielkovín
- opísať zloženie, vlastnosti, klasifikáciu a biologický význam nukleových kyselín

Obsah

Prírodné látky a zloženie živých organizmov, chemické znaky živých sústav.

Lipidy – charakteristika, klasifikácia, vlastnosti a biologický význam.

Sacharidy – charakteristika, klasifikácia, vlastnosti a biologický význam.

Bielkoviny – charakteristika, klasifikácia, vlastnosti a biologický význam.
Nukleové kyseliny – charakteristika, klasifikácia, vlastnosti a biologický význam.

V.9 ZÁKLADY BIOCHÉMIE

Ciele

- chápať miesto biochémie v systéme chemických vied, rozdelenie a význam biochémie
- poznať chemické deje v živých sústavách - metabolizmus, metabolické dráhy
- poznať význam enzýmov pre priebeh chemických reakcií v živých organizmoch, uvedomiť si špecifickosť ich účinku
- poznať vlastnosti, klasifikáciu a biologický význam vitamínov.
- poznať základnú funkciu endokrinnnej sústavy a endokrinných žliaz, vymenovať niektoré endokrinné žľazy a hormóny, ktoré produkujú.
- poznať fyziologický účinok niektorých alkaloidov
- uvedomiť si negatívne dôsledky toxikománie pre človeka i spoločnosť
- poznať základy metabolizmu sacharidov, lipidov a bielkovín

Obsah

Biochémia a jej miesto v systéme chemických vied, rozdelenie a využitie biochémie.

Chemické deje v živých sústavách – metabolizmus, metabolické dráhy.

Enzýmy – význam enzýmov pre priebeh chemických reakcií v živých organizmoch, špecifickosť účinku, rozdelenie enzýmov.

Vitamíny – charakteristika, klasifikácia, vlastnosti a biologický význam.

Hormóny – endokrinná sústava, endokrinné žľazy, najdôležitejšie hormóny, vplyv na organizmus.

Alkaloidy – fyziologický účinok, toxikománia, niektoré alkaloidy.

Základy metabolizmu sacharidov, lipidov a bielkovín.

V.10 CHÉMIA BEŽNÉHO ŽIVOTA A CHEMICKÝ PRIEMYSEL

Ciele

- poznať základnú charakteristiku, účinky a použitie liečiv, pesticídov, hnojív
- poznať základné zloženie mydiel a čistiacich prostriedkov a princíp ich účinku
- vedieť sa orientovať v rôznych druhoch kozmetiky , jej používaní podľa návodu s dosahom na zdravie a krásu
- poznať zásady bezpečnej manipulácie s výbušnami a pyrotechnikou a uvedomovať si negatívne dôsledky ich neodborného používania
- chápať a uvedomovať si vzťah chémie a životného prostredia
- poznať priemyselné odvetvia patriace do chemickej výroby

Obsah

Liečivá, mydlá a čistiace prostriedky, kozmetika, pesticídy, hnojivá, výbušniny a pyrotechnika.

Chémia a životné prostredie.

Druhy chemických výrob.

III. LABORATÓRNE CVIČENIA

Ciele

- pozorovať cielene prostredníctvom experimentu prírodné javy
- zvládnuť techniky laboratórnych cvičení podľa návodu
- samostatne formulovať záznamy a závery z laboratórnych cvičení
- dodržiavať základné postupy bezpečnej práce s chemickými látkami v chemickom laboratóriu
- vedieť poskytnúť prvú pomoc pri poleptaní kyselinou alebo hydroxidom

Obsah

Príprava roztokov určitého zloženia, rozpúšťanie látok.

Meranie objemov a meranie hustoty roztokov.

Stanovovanie pH roztokov.

Zmiešavanie, riedenie a zahusťovanie roztokov

Práca s PSP.

Oddelovanie zložiek zmesí (filtrácia, kryštalizácia, destilácia).

Výpočty z chemických rovníc.

Určovanie stechiometrických koeficientov v redoxných rovniciach.

Jednoduché redoxné deje (elektrolýza, demonštrácia vlastností kovov na základe ich postavenia v elektrochemickom rade napätia kovov).

Tvorba modelov organických zlúčenín

Upevňovanie vedomostí a zručností z názvoslovia organických zlúčenín.

Výpočty na základe chemických vzorcov.

Dôkazy prvkov v organických zlúčeninách (C, H, N).

Príprava a vlastností uhlíkovodíkov (etén, acetylén).

Skúmanie vlastností polymérov.

Príprava mydla.

Denaturácia bielkovín.

Skúmanie vlastností sacharidov.

Overenie rozdielnych vlastností mydiel a saponátov.

PROCES

Chémia poskytuje ľudstvu nové poznatky, ktorých využívanie podstatne ovplyvňuje zmeny výroby aj zmeny spôsobu života. Hrá dôležitú úlohu pri zabezpečovaní výživy, biochemických výskumov a rôznych priemyselných výrob. Vzhľadom k neustálemu narastaniu vedeckých poznatkov v chémii je potrebné citlivo pristupovať k výberu obsahu učiva s prihliadnutím na týždennú dotáciu hodín chémie. Pri dodržiavaní zásad vedeckosti je dôležitá primeranosť a proporcionalita učiva. Pri jednotlivých tematických okruhoch by sa mal vyučujúci obmedziť len na základné pojmy, najmä vo všeobecnej chémii.

Učebný predmet chémia v SOŠ a študijných odboroch SOU patrí medzi všeobecnovzdelávacie predmety. Okrem všeobecnovzdelávacej funkcie plní aj výchovnú funkciu a prípravnú funkciu pre odbornú zložku vzdelávania.

Pri každej téme chémie ponúka veľa možností, ako žiakov upozorniť na problémy ochrany životného prostredia a ako na ne spolupôsobiť v bežnom živote. Vyučovanie chémie má zároveň smerovať k presnému a efektívnemu funkčnému mysleniu, vyjadrovaniu a najmä konaniu.

Metódy, formy a prostriedky vyučovania chémie majú stimulovať rozvoj poznávacích schopností žiakov, podporovať ich cieľavedomosť, samostatnosť, tvorivosť. Uprednostňujú sa také stratégie vyučovania, pri ktorých žiak ako aktívny subjekt v procese má možnosť spoločne rozhodovať a spolupracovať, učiteľ zase povinnosť nie nútiť, ale motivovať, povzbudzovať a viesť žiaka k čo najlepšiemu výkonu, podporovať jeho aktivity všeobecne i v oblastiach zvýšeného študijného záujmu.

Stimulovať poznávacie činnosti žiaka predpokladá uplatňovať vo vyučovaní proporcionálne zastúpenie a prepojenie empirického a teoretického poznávania. Dôležitou súčasťou teoretického poznávania a zároveň prostriedkom precvičovania, upevňovania, prehĺbovania a systematizácie poznatkov okrem iného, je aj riešenie kvantitatívnych a kvalitatívnych úloh z učiva jednotlivých tematických okruhov, ale i úloh komplexného charakteru, ktoré umožňujú spájať a využívať poznatky z viacerých častí učiva.

K významným prvkom vo výchovno-vzdelávacom procese v chémii patria chemické experimenty a laboratórne cvičenia. Ich realizácia závisí od vybavenia školy chemickým laboratóriom. Mnohé chemické experimenty sú zaznamenané na video alebo CD nosičoch a využitie počítačov (internetu) tiež predstavuje možnosti simulácie experimentov. Samozrejme niet nad chemický pokus, ktorý umožňuje miesto pasívneho osvojenia aktívne osvojenie vedomostí a zručností.

Vypracovala:

RNDr. Mária Siváková ŠPÚ

Na tvorbe učebných osnov spolupracovali:

RNDr. Mária Kredátusová, PhD. Gymnázium, Metodova ul., Bratislava

Mgr. Jana Gallová ZŠ – potravinárska, Farského 9, Bratislava

Učebné osnovy oponovali:

Ing. Viera Žatkovičová, ŠIOV

Ing. Alica Macejková, ŠŠI

RNDr. Eva Kozová, SPŠD Bratislava